

Anna Nadolska

Konferencja naukowa „Na drodze do Niepodległości. Bydgoszcz w latach 1914-1920”

(Bydgoszcz, 20-21 stycznia 2020 r.) – sprawozdanie

Z okazji 100. rocznicy powrotu Bydgoszczy do Polski w dniach 20-21 stycznia 2020 r. odbyła się konferencja naukowa pn. „Na drodze do Niepodległości. Bydgoszcz w latach 1914-1920”. Organizacji wydarzenia podjęły się: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy i Miasto Bydgoszcz. Udało się pozyskać także wielu partnerów, w tym Miejski Ośrodek Edukacji Nauczycieli w Bydgoszczy, Bydgoski Park Przemysłowo-Technologiczny, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Muzeum Wojsk Lądowych w Bydgoszczy, Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Bydgoszczy, należał do nich też Senator RP Andrzej Kobiak. Patronat honorowy nad konferencją objął prezydent Bydgoszczy Rafał Bruski, a wydawnictwu przyświecało hasło miejskich obchodów rocznicowych „Bydgoszcz jest Polska 1920”.

Podczas dwudniowych obrad trzydziestu pięciu uczestników konferencji wygłosiło kilkanaście referatów. Reprezentowali oni następujące ośrodki naukowe, instytucje kultury, organizacje i szkoły: Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Collegium Medicum im. Ludwika Rydygiera w Bydgoszczy Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy, Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoska Szkoła Wyższa, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, Kujawsko-Pomorskie Centrum Kultury w Bydgoszczy, Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. dr. Witolda Bełzy w Bydgoszczy, Muzeum Narodowe w Poznaniu, Muzeum Dyplomacji i Uchodźstwa Polskiego Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Muzeum Solca im. Księcia Przemysła w Solcu Kujawskim, Towarzystwo Miłośników Solca Kujawskiego,

Centrum Informacji Naukowej Sokolstwa Polskiego w Bydgoszczy, K-PSOSW nr 1 im. Louisa Braille'a w Bydgoszczy, IX Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Nowakowskiego z Oddziałami Dwujęzycznymi w Bydgoszczy, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Gostycynie.

Problematyka konferencji oscylowała wokół dziejów Bydgoszczy i regionu od przełomu XIX i XX w. do lat 20. XX w. Z tego względu obrady podzielono na sześć sesji tematycznych. Dwie z nich miały charakter ogólny i traktowały głównie o powrocie Bydgoszczy do macierzy, natomiast na kolejnych szczegółowo poruszano kwestie dotyczące miasta nad Brdą pod zaborami, w tym w czasie I wojny światowej (lata 1914-1918) i w okresie przejściowym (1919 r.), a także funkcjonowania Bydgoszczy i życia mieszkańców w pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości. Podjęto także temat powstania wielkopolskiego 1918/1919 r. oraz wydarzeń dziejących się w regionie zarówno w 1920 r., jak i wcześniej. Ważną częścią konferencji były również referaty poświęcone pamięci i tożsamości bydgoszczan oraz okolicznych mieszkańców.

W pierwszym dniu konferencji, która została uroczystie zainaugurowana w sali Sesyjnej Rady Miasta między innymi przez władze Bydgoszczy, wystąpiło osiemnastu prelegentów. Najpierw uczestnicy zaprezentowali referaty dotyczące wydarzeń w 1920 r. w mieście nad Brdą. Po dr. hab. Zdzisławie Biegańskim, prof. UKW, omawiającym spór o datę powrotu Bydgoszczy do Polski w 1920 r., zabrał głos Andrzej Kobiak, który przybliżył rolę Leona Janty-Polczyńskiego w powrocie Pomorza Nadwiślańskiego z miastem nad Brdą do macierzy. Spór, ale tym razem o wojskowe koncepcje zajęcia Pomorza w 1920 r., przedstawił dr Sławomir Sadowski, a dr hab. Marek Romaniuk wyjaśnił kwestie związane z odniemczaniem i repolonizacją w Bydgoszczy w tym samym roku. Następnie słuchacze mogli zapoznać się z problematyką dotyczącą okresu pruskiego w Bydgoszczy. Tutaj wystąpiły dr Agnieszka Wysocka, która nakreśliła architektoniczny portret Bydgoszczy w latach 1910-1918, i dr Katarzyna Grysińska-Jarmuła z omówieniem wkładu Towarzystwa Historycznego w badania nad dziejami Bydgoszczy i popularyzację wiedzy o przeszłości miasta. W dalszej kolejności można było wysłuchać referatów: Anny Nadolskiej na temat aktywności patriotycznej Polek w Bydgoszczy pod koniec okresu pruskiego, dr. Andrzeja Boguskiego o działalności demokratycznego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Bydgoszczy w latach 1886-1920 oraz Stanisława Błażejewskiego przybliżającego kwestie polskich banków i przedsiębiorstw w pruskiej Bydgoszczy. W drugiej części obrad wystąpili badacze zajmujący się historią Bydgoszczy i okolic pod zaborami, w czasie I wojny światowej, powstania wielkopolskiego i w 1919. Dr Wojciech Ślusarczyk i Roksana Wilczyńska odpowiedzieli na pytanie, czy bydgoskie apteki

były elementem systemu opieki zdrowotnej czy narzędziem germanizacji, a Michał Frąszczak, Andrzej Ollech, Maciej Basiński i Marcin Fojucik zaprezentowali Bydgoszcz jako ostoję życia osób niewidomych na ziemiach zaboru pruskiego w latach 1872-1920. Z kolei o bydgoskich wystawach żywnościowych, hodowlanych i tekstylnych w okresie I wojny światowej mówił dr Witold Garbaczewski. Ostatnie dwa wystąpienia były udziałem dr. Sławomira Łanieckiego o największej bitwie na powstańczym przedmieściu bydgoskim frontu północnego powstania wielkopolskiego na przełomie stycznia i lutego 1919 r. oraz Kamila Ścieśińskiego, który przedstawił sytuację w Bydgoszczy w przejściowym okresie do 1920 r. w świetle „Dziennika Bydgoskiego”.

Obrazy drugiego dnia konferencji odbyły się w Bibliotece Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. I również one obfitowały w ciekawe referaty, tym razem siedemnastu prelegentów, które pogłębiły wiedzę na temat miasta nad Brdą oraz regionu. Na początku pochyłono się nad okresem przejściowym 1919-1920 w Bydgoszczy. Prof. dr hab. Albert Kotowski przygotował tekst dotyczący Bydgoszczy w 1919 r., Karol Kantorski opowiedział o Grenzschutz w zbiorach Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, a dr Monika Opiola-Cegielka przedstawiła kształtowanie postaw patriotycznych w przededniu powrotu Bydgoszczy do Polski na łamach „Dziennika Bydgoskiego”. Następnie dr Stefan Pastuszewski naświetlił kondycję społeczeństwa Bydgoszczy w 1920 r. W kolejnej części konferencji poruszono kwestie związane głównie z czasem repolonizacji i polonizacji miasta w pierwszych latach niepodległości. O wystawach sztuki niemieckich i polskich towarzystw oraz o udziale w nich artystów bydgoskich (1878-1923) powiedziała Barbara Chojnacka, a początki życia politycznego i społecznego w Bydgoszczy u zarania Drugiej Rzeczypospolitej omówił dr hab. Marek K. Jeleniewski. Z kolei dr hab. Janusz Kutta, prof. KPSW, zainteresował odbiorców wystąpieniem na temat wskrzeszenia polskiego sądownictwa powszechnego w Bydgoszczy 1919-1922,

Konferencja naukowa
**Na drodze do Niepodległości
Bydgoszcz w latach 1914-1920**

20 stycznia 2020 r.
Sala sejmowa Rady Miasta, ul. Jezuitcka 1

21 stycznia 2020 r.
Biblioteka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, ul. Karola Szymanowskiego 3

Organizacja:

Wydarzenie organizowane w ramach projektu „Kultura i Dziedzictwo” współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Kulturowego w ramach Programu Operacyjnego Kultura i Dziedzictwo 2014-2020.

a Gizela Chmielewska wyłożyła, jak w 1920 r. Polacy z ziem wschodnich dawnej Rzeczypospolitej wpisali się w życie miasta nad Brdą. Następnie głos zabrał prof. dr hab. Włodzimierz Jastrzębski, który wymienił zasługi dr. Władysława Piórka i jego rodziny dla odzyskania i utrwalenia niepodległości Bydgoszczy, regionu i kraju. Z kolei po dr Joannie Matyasik omawiającej polonizację kadry i księgozbioru bydgoskiej Biblioteki Miejskiej w pierwszych latach niepodległości referował dr hab. Zbigniew Zyglewski, prof. UKW, który zajął się kwestią przejścia Bydgoskiego Węzła Wodnego przez Polskę w latach 1920-1921. Na koniec wystąpili prelegenci badający przede wszystkim historię okolic Bydgoszczy od 1914 r. do lat 20. XX. oraz pochylający się nad tematyką tożsamości regionalnej. Słuchaliśmy dr. Marka Sassa o dziedzictwie i przesłaniu „Losu żołnierza” Jana Mazurkiewicza oraz dr. hab. Tomasza Kawskiego, prof. UKW, który zarysował problematykę Żydów na Kujawach w latach 1914-1920. Dr Radosław Michna mówił natomiast o organizacji szkolnictwa polskiego w Bydgoszczy po 1918 r., a Piotr Księżniakiewicz o polonizacji szkół w powiecie bydgoskim w latach 20. XX w. Rolę kapłanów katolickich w podtrzymaniu polskości mieszkańców Solca Kujawskiego przedstawił Rafał Kubiak, a Ewa Żukowska-Ciecierska przybliżyła kwestię przywracania pamięci o powstaniu wielkopolskim w okolicach Bydgoszczy na przykładzie bitwy pod Murowańcem.

W ramach konferencji dnia 20 stycznia w Spichrzach nad Brdą Muzeum Okręgowego im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy odbył się wernisaż ekspozycji jubileuszowej „*Ku Wolności. Bydgoszcz 1914-1920*”¹. Wydarzeniu towarzyszył katalog wystawy². Z kolei drugiego dnia uczestnicy konferencji gościli w Bydgoskim Parku Przemysłowo-Technologicznym, który obchodził w 2020 r. 15-lecie swojego istnienia.

Obrazy wzbudziły zainteresowanie audytorium, wśród którego nie zabrakło studentów i młodzieży szkolnej. Oprócz interesujących wystąpień istniała możliwość posłuchania dyskusji lub wzięcia w niej udziału. Konferencja zorganizowana w związku z jubileuszem niepodległości naszego miasta stała się pretekstem do pochylenia się nad problematyką oscylującą wokół wydarzeń od przełomu XIX i XX w. do początku lat 20. XX w. Część prelegentów rozszerzyła i na nowo zinterpretowała tematy podejmowane już w ubiegłych dekadach. Były także i takie referaty, które naświetliły niezbadane dotychczas fakty i problemy; wytyczyły tym samym nowe obszary badawcze. Pokłosiem konferencji będzie obszerna publikacja.

¹ Kuratorką ekspozycji była kustosz Anna Nadolska, kierownik Działu Historii.

² *Ku Wolności. Bydgoszcz 1914-1920*. Katalog wystawy, oprac. Anna Nadolska, red. nauk. Michał F. Woźniak, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2020 (s. 122).